

BES^eDA

E L E K T R O N S K A K N J I G A

Karel Destovnik

Kajuhove pesmi

O M N I B U S

BES^eDA

Karel Destovnik

KAJUHOVE PESMI

To izdajo pripravil

Franko Luin

franko@omnibus.se

ISBN 91-7301-284-X

beseda@omnibus.se

www.omnibus.se/beseda

Vsebina

Naša pesem	6
1	7
Drobna pesem	8
Kadar padajo snežinke	9
Pomladni sonet	10
Večerna impresija	11
Novoletni sonet	12
Pred smrtjo	13
Jesenska pesem	14
Iz pisma	15
Ti in jaz	16
Ne joči, mati	18
Pismo iz internata	19
Žalostna pesem bajtarja Drejca	20
Kralj Matjaž	21
Žalostna	23
Znamenja	24
Stara žalostna	25
Nocoj	26
Zaplenjeno pismo s fronte	27

Moj ded	28
Dèkle, dèkle moje	29
Divje kakor lačni psi	30
2 OKUPACIJA	31
1 V mestu	32
2 V Srbijo . . . v Šlezijo	34
3 Pet in dvajset	35
4 Uprimo oči v sonce	36
5 Na kmetih	38
6 V tovarni	39
7 V gorah	4
3 LJUBEZENSKE	41
I	42
II	43
III	44
IV	45
V	46
VI	47
VII	48
VIII	49
4	50
Jesenska	51
Zakaj, tovariš	52
Mogočne pesmi bomo peli	53
Ko človek bi človeka prepoznal	55

Borec dekletu	57
Mostovi	59
Mrtvim tovarišem	61
Spoznanje	63
Ob oddaji radijskih aparatov	65
Poetom	67
Po tisoč letih	69
Slovenska pesem	71
Pred velikim rojstvom	73
Sovjetskim herojem	74
Partizanovo slovo	75
V slovenskih vaseh	76
Kmetova pesem	78
Pesem matere treh partizanov	80
Dekle v zaporu	82
Pesem talcev	84
Ne klonimo, tovariši	85
Poglobimo boja struge	86
Matere, matere naše trpeče	87
Nenapisano pismo iz ječe	88
Kje si, mati	89
Materi padlega partizana	90

Naša pesem

Moja pesem ni le moja pesem,
to je krik vseh nas!

Moja pesem ni le moja pesem,
to je boj vseh nas!

Biti mlad v teh težkih časih,
to se pravi
brez mladosti biti mlad,
zreti starega sveta propad,
skrivati premnogo nad,
to se pravi biti mlad . . .

Pa je vendar sreča biti mlad
biti mlad in poln nad!

1

Drobna pesem

Jaz sem
droben, droben list,
ki drevo
mu daje hrano.
To drevo
iz zemlje rase,
zemlja
pa je vir življenja,
in življenje
vir človeštva,
in človeštvo,
to je hrast,
ki človeku
daje rast.

Kadar padajo snežinke

Tiho, tiho pada sneg,
čisto tiho je pri meni,
čisto bel je drobni sneg ...
nežno hrepenim po ženi.

Naj le pada beli sneg
in zabriše vse poti,
da se vroče hrepenenje
v mehkem snegu izgubi.

Spet prišel bo tisti čas,
ko z neba bo dan za dnem
padal sneg na nas ...

Pridi kmalu tisti čas
in pokrij te črne dni.

Pomladni sonet

Ob starem mlinu blizu borov nizkih
ni več vetrov in rož ledenih,
zametov ni in stez sneženih,
izginil led s koles je mlinskih.

Od mlina blatna pot v dolino vodi,
nad njo se bele breze pno v nebo,
ob brezah belih reže plug zemljó,
za plugom kmet v razoru hodi.

Samoten, tih poslušam vetra melodijo,
harmonik glas je čuti vmes,
vodá pomladnih slišim simfonijo

in v mislih zrem brezmejnih rek sinjino,
ki bodo kmalu čez in čez
preplule zdanjih dni temino . . .

Večerna impresija

Nocoj je čuden večer.
Brezmejnost nebesa je skromna tako,
da vso bi jo mogel zajeti z dlanjo.

Nocoj je bajen večer.
V tolmunu se luna nemimo blešči,
opojne skrivnosti mi lijejo v kri.

Nocoj je velik večer.
V vseh mislih upornih je sladek nemir,
pravičnosti slutim, ljubezni izvir ...

.....
Čas, ki bo prišel, je blizu nocoj!

Novoletni sonet

Gozdovi beli so, odeti v svečeniško haljo.
Prek polj vijo se ozke steze v nedogled,
za njimi ena sama dolga sled,
nad njimi žice pno se v daljo.

Ves kraj je čudno nem,
le dvoje sivih vran
je odletelo v južno stran.

Iz dalje čul sem kakor rekviem:
»Kaj bo z Japonsko, kaj s Kitajsko k letu,
kdo Španiji bo gospodaril,
še svet bo svoj obraz ohranil?«

In spet sem sam v tem belem svetu.
Vprašanje mučno je z menoj:
»Kaj le s teboj, s teboj bo, narod moj?«

Pred smrtjo

Kadar žalosten sem in potrt,
denem svoje misli med dlani.
Kakor bi umiral, se takrat mi zdi,
kot da oznanjal bi skovir mi smrt . . .

Ali preden mi skovir odpoje,
malo preden bom umrl,
se bom v tihi hram zaprl
in izpel vse pesmi svoje.

Jesenska pesem

Kaplje vodene drsijo po šipah.
V oknih mesčanov luči so zamrle,
v naših so srcih se rane odprle . . .
Veter je veje oskubel po lipah.

Polnoč že danes je s stolpa odbilo,
jaz in mi vsi pa še vedno bedimo.
Rekel sem: »Bratje, oči zdaj odprimo!
Burja je jasnega dneva znanilo!«

Vsi mi, kar ni nas od tega sveta,
mi se dežja ne strašimo,
kajti pred zimo je treba dežja.

Kadar pa sneg bo po poljih skopnel,
takrat bo vsak izmed nas zaživel,
srečen bo takrat, da še živimo!

Iz pisma

Kako je tebi, draga moja,
kako živiš v teh težkih dneh,
ko vsem zamrl je nasmeh
in mro narodi sredi boja?

So še kot včasih pota tvoja,
še sije ti upor v očeh?
Še veruješ, da bo v ljudeh
prav taka misel, kot je moja?

Zdaj kmalu bo zapadel sneg.
Pri nas se ga ljudje bojijo.
Jaz mislim, da bo dober lek,

zakaj, že zdaj ljudje norijo
od lakote in kolnejo vse vprek,
čeprav še ni zapadel sneg! . . .

Ti in jaz

Poslušaj me, deklica moja, poslušaj.
Veš, zadnjič sem zbirko erotičnih pesmi prebral,
pa sem tako se, tako se smejal.

Mlad pesnik je pisal pesmi dekletu:
Demant moj ... skrivnost vseh skrivnosti ...
... zaklad vseh zakladov si ti ...
... nebeška opojnost je tvojih oči ...

Tako je prepeval
in jaz sem se vsem tem besedam smejal.
Saj ti bi se tudi smejala, kajne?

Tovariš si mi
in ostaneš za vselej tovariš.
Oba sva človeka slabosti
in kadar je ura trpljenja dvanajst,
takrat še močnejše začutiva svoje človeštvo,
takrat je med nama vse polno vezi.

A on je govoril:

»Nebeška opojnost je tvojih oči!«

Kaj meni nebeška opojnost oči!

Jaz ljubim ljudi,

ki gledati znajo z očmi!

Tja med ljudi bova, deklica, šla,

tja med življenje,

v sredino gorja,

jaz bom oral

in ti boš sejala pšenico,

zvečer bova trudna in srečna

ležala na trati

in zrla spokojno v bodočnost!

Ne joči, mati

Ne joči, mati, nad menoj,
če nisem tisti več,
ki v stari cerkvi je s teboj
pobožne pesmi pel.

Oprosti mi, če nisem tisti več,
ki za rokó si v šolo ga vodila
in puško mu za god kupila . . .

Ponosen sem in srečen, mati,
ker ves sem z njimi, ki trpijo,
in slutim z njimi lepši čas . . .
Zato ne joči, mati, in oprosti mi!

Pismo iz internata

Vse dni smo med sive zidove zajeti,
med šolske klopi in uradne obraze,
med svete podobe in razne ukaze ...
Težko, pretežko nam je tukaj živeti.

Tam zunaj pri vas je trpljenje in boj,
tovarne in polja in ritem življenja,
tam zunaj bijo se ljudje za obstoj
in pesmi so tamkaj in čudežna vrenja.

A tu govorijo o drugih rečeh:
o zvezdah in kraljih nam tu govorijo.
O trenju tam zunaj in živih ljudeh
pa vselej skrivnostno molčijo ...

Žalostna pesem bajtarja Drejca

Dež, dež
vse noči po strehah lije . . .
Dež, dež
vse noči po šipah bije.

Polja in vrtovi,
vse je, vse je pod vodó,
in po njivah vsi plodovi
v dežju gnijejo in mro.

Groza, groza,
temna groza se budi.
Groza, groza,
temna groza je zajela vse ljudi.

Roke, roke,
žuljave in pridne roke,
roke naših žen in naše roke,
te otmo nam vsaj otroke . . . !

Kralj Matjaž

Bradati kralj Matjaž le spi,
spi in bo še dalje spal,
njega sploh ni,
samo naš strah ga za rešnika je izbral.

Matjaž ne bo nikoli vstal,
ne more, ker ga ni!

Matjaž sem jaz,
Matjaž si ti,
smo mi in ste vi vsi,
kar nas malih je, zatiranih ljudi.

Matjaž je zagorski rudar,
Matjaž je dolenski drvar
in ljubljanski cestar,
iz Krope žebljar je Matjaž.
Vsak delavec,
ki na njegov se rovaš
pitajo troti,
vsak tak je Matjaž.

Matjaži so tisti,
ki mro kakor ribe v izsušeni strugi,
to so vsi naši sodrugi
od Jesenic do Trbovelj
in od Slovenskih goric do Borovelj.

Naš kralj, naš bradati Matjaž
pa le spi in bo spaL
Toda naš človek,
naš človek bo kmalu
svoj tilnik vzravnal!

Žalostna

Kaj je v vasi vse tak pusto,
kaj žalujejo ljudje,
kaj tak tihi so gozdovi,
kaj samujejo stezé?

Mar je toča vse pobila,
mar je suša nad vasjo,
mar zavoljo časov slabih
je ljudem tako hudo?

Niti toča ni pobila,
ni je suše nad vasjo,
ni zavoljo časov slabih,
ni zato ljudem hudo.

Ali vendar vse žaluje,
vse žaluje in samuje . . .

Za vasjo ležijo fantje,
fantje, ki hoteli so živeti,
pa so morali zato umreti!

Znamenja

V času gorja pred veliko nočjo,
v tistih večerih pred samim vstajenjem,
takrat je žalost pokrila zemljó,
strah je človeka bilo pred življenjem.

Beda in žalost spet žreta zemljó,
strah je ljudi zdaj pred svojim življenjem,
matere jočejo noč za nočjo,
to so znamenja za čas pred vstajenjem.

Stara žalostna

Tiho, tiho lega mir,
tiho lega na zemljó,
tiho, tiho vsak večer
v vasi fantje zapoje.
To bilo je v davnih časih,
davnih, dobrih dneh . . .

Zdaj še lega tiho mir,
tiho lega vsak večer,
toda fantje ne pojo,
vsi odšli so na vojsko.

Kaj če drevi nad vasjo
še miru, miru ne bo?!

Nocoj

Nocoj bi o zvezdah
in luni zapel,
o poljih in temnih
obrisih gozdov,
o belih topolih
in pesmi otrok,
o dobrih ljudeh
in o čudnih poteh,
čudnih in lepih,
v bodočnost vodečih.

Patrulja žandarjev
odšla je v tem času
trdó skozi noč,
in njih bajoneti
so pesem na tisoče koscev razklali.

Zaplenjeno pismo s fronte

Ne bom vsegà vam pisal, ker ne smem,
ne smem in časa ni, preveč je klanja;
po trideset umre jih dan za dnem
brez križev, krst, molitev in jokanja.

A mi, kar nas je živih še ostalo,
smo kakor norci, brez srca,
ki jim življenje je le dvoje dalo:
hudičev strah in upanje brez dna.

Zakaj se koljemo, zakaj trpimo,
o tem pri nas nikdar ne govorimo.
Zatrli misli so in čustva v nas . . .

Končujem. Težka noč je legla na vojake,
strahotno piha veter čez mrtvake,
čez njih krvavi, blede obraz.

Moj ded

Petdeset let je v tovarni umiral
in delal za druge kot vol;
nikdar se smejal ni, nikdar se upiral,
po šihu je sklonjeno šepal domov.

Tih je in skromen, navajen trpljenja,
da skoraj govorit ne upam se z njim;
vsegà naveličan, sit vsega življenja,
zajetega v bol in tovarniški dim.

A kadar ob vinu mu v žilah vzkipi,
takrat bi vso plačo naenkrat zapil
in dolg svoj tovarnarju vrnil s pestmi,
z veseljem — ko psa bi takrat ga ubil.

Dèkle, dèkle moje

Dèkle, dèkle moje, božaj me z rokami,
s prsti drobnimi mi pojdi preko lic,
s prsti drobnimi mi pojdi preko lic,
in me vsaj za hip, za hip omami.

Za trenutek droben mi zakrij oči.
Hotel bi vsaj enkrat nežno zaživeti,
hotel bi vsaj enkrat nežno zaživeti
v tej surovosti današnjih dni.

Potlej pa me zbudi, zbudi me, da veš,
in rokó mi drobno snemi z lica,
in rokó mi drobno snemi z lica,
ker z rokami delava, saj veš.

Divje kakor lačni psi

Divje kakor lačni psi
bomo zgrizli stari svet.
Zgrizli bomo stari svet
divje do krvi,
do krvi in do kosti.
In nato bo lep pogreb.
Kakor mravlje
bomo šli za krsto
(dela dosti bo takrat)
in z zemljó,
z zemljó
zasuli
ta naš dobri,
stari svet.

2

OKUPACIJA

*Pa bodi še več bičanja in ponižanja, bodi
pot na Golgoto še tako strma in strašna,
uprimo oči v sonce: Naše veliko jutro je
blizu, v lica nam diha rosna zarja njegova.*

I. Cankar

1 | *V mestu*

Suh poletni veter piha,
veter piha, ko da vzdih,
pesem tujo preko cest odnaša:
tujo pesem, ki jo poje zdaj mladina naša.

Vse odtlej, ko so gospodje
kot deklè pocestno
domovino nam prodali,
vse odtlej
je treba na ukaz zapeti . . .
Glej, kako bleščé se pruski bajoneti.
Poj, poj,
kaj zato, če nimaš več kaj žreti,
v pesem moraš lakoto odeti!

Ulice so puste,
človek tih ko grob.
Na oglasnih deskah
vsak dan nov plakat,
plaho in ponižno
hodijo ljudje ga brat:

»Smrtna kazen izvršena danes zjutraj!«
Nemo zro ljudje v rdeč papir . . .

Dve odhajajoči starki sta pričeli tih prepir:
»Kaj boš, prav je komunistom, da jih streljajo!
Te zverine vse požgo,

v Rusiji otroke žro,
žive bi nas v krop zmetali,
Bog nas varji!
Bog nas varji! . . .«

Veter veje
in počasi
iz aleje
nosi
lačne dece jok!

2 | *V Srbijo . . . v Šlezijo*

Črni avti vozijo v nočeh,
črna, težka slutnja žge v ljudeh.
Čela mračna,
delo kolnejo v teh dneh,
lica vsa drugačna
kakor za nasmeh . . .

Kaj boš delal in garal,
drevi boš morda že v ječi spal!

V črni noči, temni noči
pridejo po te:
Brez besede pusti domačijo,
pusti mirno,
naj te izselijo,
naj se tvojih žuljev
drugi veselijo!

Črni avti vozijo v nočeh,
v vseh nočeh.
Črna, težka slutnja
žge v ljudeh . . .

3 | *Pet in dvajset*

Pet in dvajset nas je tu zaprtih,
pet in dvajset lic udrtih,
pet in dvajset src človeških,
petdeset oči ledenih.
Kri iz ust nam, s čela in iz prstov lije,
kakor pse nas policija bije,
kdor pa ni ko pes jim vdan,
veš, za take so samice,
trd beton in brez odeje,
od gladu umiraš in od žeje,
po telesu lazijo stenice ...
Misli, trudne misli plazijo se v nas.

Proč vrzimo trudne misli —
ni je smrti brez življenja,
ni svobode brez trpljenja,
vse prešlo bo kakor kalna reka.
Proč jo vržeš, če pretesna je obleka.
Človek, novi človek vstal bo iz človeka!

4 | *Uprimo oči v sonce*

Tamkaj daleč,
tam na vzhodu,
tamkaj teče
rdeča kri,
tamkaj mladi fantje mro,
a pri nas ljudje beró:
»Nemške čete zmagoslavno vojsko nadaljujejo.«

Čujte, fantje nemški, čujte:
»Blizu nas je velik čas,
mar ni več zavesti v vas,
da zavpili bi na glas:
Dosti,
dosti je krvi,
ki smo jo prelili,
da bi stari svet branili,
svet nasilja in gorja!
Puške dvignimo
in si zgradimo
svet brez vojsk
in brez solza!«

Tamkaj daleč,
tam na vzhodu,
tamkaj teče
rdeča kri,

tamkaj se Armada Rdeča
za svobodo
vseh bori!

5 | *Na kmetih*

Daj nam danes naš vsakdanji kruh,
hlapcev vernih se usmili! —
smo vsak dan Boga prosili,
pa ni slišal, bil je gluha.

Suša nam je vse pobrala,
sámo slamo smo poželi,
kašča prazna je ostala,
stežka smo se preživeli . . .

Letos bo poljé rodilo,
toda tujcem za vojsko,
prazne bodo naše kašce,
lakota bo nad vasjo!

6 | *V tovarni*

Vse besede so bile besede
in gospod je še gospod ostal,
delavec bo kakor prej garal
in gospodom polnil sklede.

V prsih vre nam,
usta pa molčijo.
Danes še molčijo,
a privrelo bo iz prs,
iz prevročih prs,
bruhnilo nam bo iz ust,
iz krvavih ust . . . !

7 | *V gorah*

Kar jih niso pozapri,
kar jih niso upokorili,
so se v gore umaknili.
V njih strahu ni, ni bojazni,
ne boje se smrtne kazni.
Stari svet bodo zrušili,
zemljo delovnih ljudi zgradili,
in kot plamen brez meja
prek sveta bo zavihrala,
živo rdeče zasijala
narodov bo vseh zastava . . . !

3

LJUBEZENSKE

I

Čeprav tako je, kot bi sonce zamrznilo,
čeprav so živci nam izogleneli
in mi srcé je otrpnilo,
te ljubim bolj,
kot bi te mogel še ljubiti kdaj.
Poglej,
ni malo naših,
nas je brez števila,
in vendar si le ti rešila,
da ni v potoke malodušja
se vsa mi kri prelila.
Zato te čutim v sebi bolj živó,
kot bi te mogel še čutiti kdaj,
zato ti pojem pesem o ljubezni zdaj,
ko moral bi na glas rjoveti
in penast ko žival besneti ...

P. S.

A vendar nisem mogel v srcu
te-le pesmi streti!

II

Ne bo me strlo to,
da ni te več ob meni,
še više dvignil sem glavó,
še bolj mi v prsih je zavrelo,
še bolj po žilah zakipelo ...
Ti sama veš,
kako mi je hudo,
in ker te ljubim,
prav zato
sem stisnil pest
še bolj krepko ...

A kadar bo drugačen svet,
se vrneš
čisto, čisto moja,
če pa tedaj
me več ne bo,
vzravnaj
kot jaz sedaj glavo,
saj vem,
kako ti bo hudo.

III

Preveč je sreče v srcu mojem,
morda bom spet v objemu tvojem,
in žalosti je v njem preveč,
morda ne bom te videl več.

IV

Sanjala si o vrtnicah rdečih,
ki da sem jih v zapor poslal
in poleg sporočilo dal,
da pridem kmalu za teboj.

Bile so sanje, draga moja,
in vendar — koliko resnice v njih . . .
Vsak dan pošiljam vrtnice rdeče,
pošiljam tebi kapljice krvi,
iz mojega srca krvi, rdeče bolj od vrtnic.

In v tvojem srcu naj ta kri
kot lep spomin na me živi,
tedaj, ko boš najbolj trpela,
te v mojem bo imenu grela.

V

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva prek zemlje trpeče,
sredi razsanjanih češnjevih vej
sežem ti nežno v dlani koprneče.

Beli so, beli so češnje cvetovi,
temni, pretemni so talcev grobovi.
Kakor ponosni galebi nad vodo,
taki so pali za našo svobodo.

Bosa pojdiva, dekle, obsorej,
bosa pojdiva med bele cvetove,
v krilo nalomiva češnjevih vej,
da jih poneseš na talcev grobove.

VI

Samo en cvet, en češnjev cvet,
dehteč in bel
odlomi, moja draga!
Ne bom ga za klobuk pripel,
ne bom ga v gumbnico si del,
odlomi ga, odlomi, draga!

Jaz bom ljudem poslal ta cvet,
vsakomur, ki na križ pripet
trpi v pomladi tej . . .
In glej, ta drobni češnjev cvet
bo v njih izbrisal malodušja sled
in spet razžaril tožni jim pogled.

Samo en bel, en češnjev cvet
odlomi, moja draga,
saj veš, kako vsak tak pozdrav
človeku za rešetkami pomaga.

VII

Še veš, ko si prinesla mi jasmin,
in rekel sem: To cvet je bolečin.
A ti, kot da bi mi verjela,
si moje roke v svoje vzela
in plaho, plaho zadrhtela.
Potem si k meni se sklonila
in kot v slovo me poljubila.

Kako si prav tedaj slutila .. .

Zdaj čakaš za rešetkami vsak dan,
kdaj v tvojo denem svojo dlan,
kot takrat, ko je cvel jasmin,
le brez strahu in bolečin.

VIII

Vem, deklè, v večerih je najhuje,
celo deneš na rešetke križ,
po svobodi bolj ko kdaj hlepiš
in v skrbah za me v temô strmiš.

Jaz sem vsak večer pod drugo streho,
tu, kjer spim nocoj, je oče spal,
oče, ki v gorah za nas je pal.
Vsako noč, predraga,
fant tvoj v drugi hiši spi . . .
V sleherni od teh noči
se po nébesu ozri,
tamkaj, ko da svod gori,
zvezda rdeča kakor kri
v znamenje teh dni blesti,
tam se bodo srečale
najine oči.

Jesenska

Še pomnite, tovariši,
kako bilo je sleherno jesen,
kako smo verovali v tistih dneh:
spomladi se vzdramilo bo v ljudeh?

Tako smo vselej hrepeneli.
Brez hrepenenja ne bi doživeli
jeseni, ki prihaja zdaj,
jeseni, ki ni naša
in vendar naša bolj ko vse do zdaj.

Od vsepovsod:
z gora, gozdov,
s porušenih domov
in iz grobov

kriči:

 Zaupajte, tovariši, verujte!
V jeseni tej ni hrepenenje kalna voda,
kot divji, hrzajoči konj
prihaja k nam svoboda!

Zakaj, tovariš

Zakaj, tovariš, si roké razpel,
kdo v tebi je vihar razvnel,
zakaj, čemu si k nam prišel?

Vasi so nam požgali,
otroke so poklali
in matere pregnali,
pa naj bi mirovali?

Nikdar . . .

Mrtvakov krik
razpreza se po nas
in malodušje je prevpil
otrok zaklanih glas,
nasilje prelevilo
je obraz.

Zato prišel sem jaz med vas,
ki vam upor edini je ukaz!

Mogočne pesmi bomo peli

S prsti prezeblimi
pesmi ledene in žgoče
jaz pišem,
pesmi
vpijoče in trde,
kakor je
kladiva udar.
Šel bom po ulicah,
pesmi bom svoje kričal,
dokler ne omagam.
O, da bi stih moj
bil kakor britev,
ki reže srca!
O, da bi bil
kot udarec,
ki trga meso
raz telesa!
Srečen bi bil
in pisal vse dni
s prsti prezeblimi
pesmi vpijoče in trde

ko kladiva udar!
Moje dekle
so za kurbo vojaško odgnali,
mater
so v Šlezijo delat nagnali,
brata
so pruski žandarji ubili . . .
Sam sem,
i meni so skoraj vso kri že izpili. . .
Prste, poglej,
imam take,
kakor bi v led
jih namakal:
mrzle in trde,
kaj hočem?
Šel bom po ulicah,
pesmi bom kričal,
srca odpiral ljudem,
iz njihovih src
bom toploto zajemal,
da si bom prste prezeble ogrel,
potem pa bom pesem drugačno zapel,
pesem,
mogočno ko sonce
in toplo ko kri partizanov!

Ko človek bi človeka prepoznal

Zakaj ne nosite v dlaneh
svojih src, ljudje?
Zakaj vam niso vpisane v očeh
vaše misli in želje?
Kajti prav v teh dneh,
ko je vsaka slutnja greh,
ko si vsak želi uteh
in skriva vsak po svojih se poteh,
prav v teh, prav v teh usodnih dneh
bi morali nositi vsi srca v dlaneh . . .
In takrat bi se zavedeli,
kaj naš up velja,
kaj velja naš težki boj,
da ni malo naših,
da nas je nebroj!

Ljudje,
če v vaših bi očeh razbral,
po kakšnih hodite poteh,
in če vsakdo od vseh srca
na dlan bi dal,

da človek bi človeka prepoznal,
takrat bi v hipu
stari svet propal . . .

Borec dekletu

Čisto drugače, drugače je treba zapeti
kakor pojo nam ti vražji poeti.

Čuj, dekle, tovariš, ki v tebi sem vzljubil ljudi,
kaj čutiš, kako mi srce krvavi?

Zajemi si, dekle, z dlanmi te moje prevroče krvi!
Daj, prosim, zajemi, saj čutiš, kako mi kipi . . .

Ta kri ti bo pesem drugačno zapela,
pesem iskreno, saj take boš najbolj vesela.

Ta pesem bo pesem
poštenja in dela,
življenja in smrti,
strahu in junaštva,
pesem ljubezni
in pesem sovraštva.

V tej pesmi bo strastno hotenje,
zgrabiti za vrat to prekleto življenje.

Ta pesem bo pesem milijonov,
ta pesem bo boj,
zato, ker je vzrasla iz moje krvi,
zato, ker je vzrasla iz mrtvih kosti,
iz mrtvih kosti
v boju poslednjem ubitih ljudi.

Mostovi

Iz src
rasto
v srca mostovi,
mostovi rasto,
železobetonski
mostovi,
mostovi,
grajeni s strastjo,
grajeni trdno.
Beton
je napravljen s krvjo,
cement
iz zdrobljenih kosti,
traverze
so trupla mrtvih ljudi.
Mostovi rasto
in ni dinamita,
da bi jih mogel
razbiti,
ni mine
in ni ga letala,

ki moglo
bi v zrak jih spustiti.
Mostovi rasto,
iz vseh človeških src
se pno
in v vsa srca.

Mostovi rasto
trdno in s strastjo
noč za nočjo.
Mostovi,
ki z njih bodo naši krvniki zmetani,
mostovi,
v svetovja ljubezni speljani.

Mrtvim tovarišem

Nisem te poznal
in vendar sem dodobra te poznal,
tovariš, ki si v partizanih pal.
Ne vem, če sive si imel oči,
ne vem, če trde, hrapave dlani,
a vendar sem natanko te poznal,
ker si življenje za življenje dal.

Nisem te poznal
in vendar sem dodobra te poznal,
tovariš, ki ob zidu klecnil si krvav.
Ne vem, če tvoja mati še živi,
ne vem, če ljubico imel si ti,
a vendar sem natanko te poznal,
ker si s krvjo nam pot zaznamoval.

Nisem te poznal
in vendar sem dodobra te poznal,
tovariš, ki si na Iztoku pal.
Ne vem, če velike si bil rasti,
ne vem, če bil s sibirske si strani,

a vendar sem natanko te poznal,
ker si v Armadi Rdeči pal.

Poznal sem vas,
tovariši,
prav vse sem vas poznal,
vsakogar,
ki je v naših vrstah stal,
vsakogar,
ki s krvjo je svojo
znamenja
klesàl,
znamenja,
ki jih bo vsak iskal,
znamenja,
ki se po njih bo naš korak ravnal,
čeprav
še huje bi vihar divjal.

Spoznanje

Kakor sohe kamenite
smo nekdam bili,
ko tolmunil, polni strjene krvi . . .
Pa je pridivjal ta boj
in položil dlan na kamen,
vročo, gorko dlan,
in vžgal je plamen,
da se je razpočil kamen
in zavrela kri v tolmunih. . .

Zdaj smo taki,
da strmimo nad seboj.
Žejni pijemo spoznanje:
čase so tovarišev lobanje,
če do dna pogledaš vanje,
ti po žilah zakipi
in upor se v njih vzbudi.

Glej, v preklane te lobanje
smo zajeli vse spoznanje,
ki prevpilo je srca

in preželo jih do dna,
da so bunkerji postala,
ki jih ne zdrobé letala,
kajti kri je po cementu vzvalovala.

Ob oddaji radijskih aparatov

Prešel je čas,
ko smo kot želve
boječe skrivali glavé,
ponižno poslušali
in lizali peté . . .

Dovolj trobili v stare smo rogove,
po strunah
 žic bodečih
ubiramo zdaj pesmi nove.

Nam radijskih ni treba poročil:
antene so iz naših žil,
sprejemniki oči
in radijske cevi — kosti,
ki poljejo po njih vesti
o boju vseh ljudi.

Od step sibirskih in ravnin
se stekajo v srca
glasovi novega sveta!

Zato ni treba radijskih nam poročil,
vesti lijo v nas preko naših žil!

Poetom

Zapojte nam pesmi plamteče, poeti!
Srca nam pojo zdaj,
lahko vam bo peti!
Besede mogočne
ležé nam na ustih,
besede upora,
najlepše besede,
pri nas še nikoli tako govorjene,
nikoli tako čudovito,
nikoli na glas.
Zapojte nam!
Zemlja slovenska
je divje zapela
in našo besedo
s krvjo nam ogrela.
Zapojte, zapojte, poeti,
besede vpijoče leže nam na ustih,
čakaje,
da kdo jih zapoje!
A vi le molčite,
kot trnje bi v grlih imeli,

bojite se zdaj,
ko vse poje, zapeti.
K vragu pojdite,
vi niste poeti!

Po tisoč letih

Let tisoč in ne samo tisoč,
dva tisoč, še delj in še delj
smo hlepli, hlatali po tebi,
ti leto poslednjih računov
in prvih sadov.

Ti, ki so v srcih te sužnji nosili,
ti, ki tlačani so zate se bili
in ki o tebi smo vsako jesen govorili,
vsako jesen, ko je svet bil prav tak
ko grobišče,
takrat smo si mislili:
kmalu nas sreča in pómlad obišče!

To leto bo naše in naša bo letos pomlad,
prišla bo tako, kot prišla je enkrat,
a vendar drugače.

O — s cvetjem, a s puško na rami,
letos bo v boju prišla
in s kosámi,
s katerimi bomo plevel pokosili,

z rokami prišla bo, ki z njimi
iz kamenja bomo gradili,
iz kamenja tega sveta,
ki letos ga bomo zrušili.

Zato bo to leto le naše
in naša bo letos pomlad!

Slovenska pesem

Samo milijon nas je,
milijon umirajočih med mrličī,
milijon, ki pijejo mu kri bīriči,
en sam milijon,
ki ga trpljenje krotoviči
in vendar ga nikoli ne uniči!

Nikoli in nikdar!

Zato ker nismo trhle bilke,
ki po toči ovené,
ker mi nismo le številke,
smo ljudje!

Edino hlapci cvilijo ponižno kakor psi
in lajajo, da nas je malo,
da bi v uporū vse pobralo . . .

O, če ljudi bi ne bilo pri nas,
ljudi, ki ne ubogajo na vsak ukaz,
tedaj bi nas že kdaj odnesel plaz.

Tako pa še živimo,
čeprav nas je milijon samo,
zdahnili bi, da ne trpimo
z uporno, dvignjeno glavo!

Pred velikim rojstvom

Premnogo mater je izdahnilo na porodu,
ko so življenja dajale narodu.
Premnogo jih v solzah je zaihtelo:
»Čeprav umrem, saj moje dete bo živelo!«

Tako umiramo zdaj mi,
ki v nas življenje se poraja,
in vsak mrtvak v ta mrak
kriči: Upri, upri se, raja!

Težko, težko nam je umreti,
ker čas je v nas, ki zdaj ga ni še,
ker slišimo otroka, ki že diše.

Zato nam je tako težko,
a vendar je vsakdo kot mati
pripravljen sebe žrtvovati.

Sovjetskim herojem

V solzah navdušenja, tovariš, glavo skloni,
pred silnimi mrliči se pokloni,
pred silnimi, pred padlimi titani,
ki v njih bilo je, kar se v nas budi,
ki v smrt so za življenje šli,
preverjeni, da ni nazaj poti.

Heroji,
v src milijonih vaša kri kipi,
in titanstvo vaše
nam preplulo je kosti,
vi ste z nami,
z vami smo mi vsi,
ki po stoletjih ko kakteji
rdeči cvet iz nas je vzkilil
in v čaši svoji

Boj
Upor
rodil.

Partizanovo slovo

Večer je. V breze veter se zaganja,
tovariši so že odšli naprej,
sama sva sredi teh samotnih vej.

Z menoj, dekle, si žalost vso nosila,
ah, kdo bo nosil žalost zdaj . . .
Z menoj si boli in radost delila,
ah kdo, kdo jih delil bo zdaj?

Še dosti, dosti bi povedal,
a vse besede v prsih mro.
Samo še to: da rad pogledal
poslednjič v tvoje bi oko.

A zdaj odidi, pojdi zdaj domov,
žrtvuj se in ne straši se grobov,
če vrnem, vrnem se, ko svet bo nov!

V slovenskih vaseh

Vsak večer z mrtvaškim prtom
hiše-okostnjake mrak pregrne,
vsak večer med razvaline črne
veter iz svobodnih gor zapiha
in med razvalinami takole vzdih:

Vsako noč prihajam med požgane hiše,
kjer nekdanj na oknih
so rdeče pelargonije cvetele,
kjer pod oknom fant dekletu
kmečki nagelj je v lase pripenjal.

Zdaj je žalostno in pusto tod . . .

Fant, ki je dekleta z rožo bil oktil,
je obležal v hostah lansko zimo . . .
In dekle . . . ?
V zaporih so umirala dekleta.

Kmalu vel bom po slovenski zemlji,
pel bom, vriskal od veselja,

in junaški partizan bo z nagljem
okrasil lase dekletu.
Vse drugače, lepše bo takrat na svetu.

Kmetova pesem

Moje telo pretepeno poglejte,
lica otekla,
usta nabrekla,
moje dlani krvaveče,
moje oči plameneče!

Bil sem zemljak,
vsak svoj korak
svoji sem zemlji podaril . . .

Pa so prišli ti prekleti hudiči,
koder so šli, so za njimi mrličji,
meni so mater in sina ubili,
ženo so . . . kaj naj bi ženi storili?

Nisem več vdržal,
v meni je tlelo,
v pesti skelelo,
pa sem udaril!

Zdaj me bijo kakor črno živino . . .

Moje oči plameneče pogledjte, tovariši,
in mi povejte:
še vidite v njih domovino?

Pesem matere treh partizanov

Sini moji, moji fantje zlati,
ki borite se v gorah,
naj ne bo vas zame strah,
zdrava sem in delam spet pri vas.

A v zaporu mi bilo je,
kot bi konji me steptali,
z mano so tako ravnali,
sini moji, moji fantje zlati,
da bi skoraj vam umrla mati.

Sini moji, moji fantje zlati,
krila bi vam morala ob rojstvu dati,
krila in roke, mogočne kot so hrasti,
ki nad vami zdaj šumé . . .
Pa sem dala vam le eno srce,
a tegá iz prs izrujte
in viharjem ga danijte!

Sini moji, sini moji zlati,
vas bom še gladila po laseh?

Če ne vrne se noben od treh,
sini moji, moji trije fantje zlati,
žalostna bo, a ponosna vaša mati.

Dekle v zaporu

Moj dragi fant
leži ubit nekje v dolenjskih hribih,
jaz sama za rešetkami strmim ubita;
rodila bom, postala mati otroku
nekega bandita.

Moj dragi fant,
ne veš, kaj vse počeli so z menoj . . .
Kako lepo bilo bi iti za teboj,
v dolenjskih hribih pasti kakor ti . . .

Umrila bi . . .
A jaz živim, živim
in naj rodim otroka njim,
ki naju so ubili,
otroka njim,
ki materam otroke so morili?

Moj dragi fant,
tako mi je, ko da bi kdo čez mé oral;
če zdaj bi me pogledal,

me ne bi več spoznal.
A tebe otrok bo poznal,
poznal ne bo bandita,
in vedel bo, zakaj si pal,
zakaj je tvoja kri prelita.

Pesem talcev

Le nikar ne jočite za nami,
žene, matere, dekleta;
jutri pademo v gramozni jami
kakor dobra, zvesta četa.

Le nikar ne jočite za nami,
laže nam bo pasti, če z rokami,
stisnjenimi v pest, žalujete za nami . . .

Le nikar ne jočite za nami,
žene, matere, dekleta;
jutri pademo v gramozni jami
kakor dobra, zvesta četa.

Ne klonimo, tovariši

Govoré, da bo še bolj hudo,
da bodo si klicali iz gore v goro:
»Človek, človek, si ostal?
Rad bi ti roko podal!«
Pa ne bo nikogar, da bi se odzval! . . .

Pravijo, da bo tako . . .
Mi ne vérujemo v to!
Jaz bom še ostal,
ti boš še živel,
ker ne more misel
spremeniti se v pepel.

Prav zato, tovariš, boš ostal,
in z gora pošiljal boš pozdrav!
Klical boš ljudem,
mrtvim boš roko podal,
živim pa se boš odzval!

Z njimi boš tovarišev ubitih
njive preoral!

Poglobimo boja struge

Ne eno —
dvoje,
troje src bi morali imeti,
da ne biló bi nam težko živeti,
da mogli bi vso mržnjo razodeti,
ki čutimo jo v prsih vreti
zdaj,
ko ni bratu brat več brat,
ko sestra sestri je vlačuga
in je izdajstvo kakor kuga . . .

Zato upri, sodrug, oči v sodruga!
Preplitva je še boja struga,
naj izdajalska kri do vrha jo zalije,
da se čolnarjem prej pristan odkrije.

Matere, matere naše trpeče

Matere, matere naše trpeče,
lačne in blede,
žene noseče,
v mesecu zadnjem zajete v barake,
nosijo v sebi mrtvake, mrtvake .. .

Trupelca plava,
mrzla — krvava
bodo rodile
in omahnile ...

Matere, matere,
žene noseče,
lačne in blede,
grozno trpeče,
nosijo v sebi mrtvake, mrtvake,
vse bolj je čuti svobode korake ...

Nenapisano pismo iz ječe

Pozno je že, a jaz ne morem spati.
Skoz majhno lino gledam v pusto noč,
zajeto, kakor jaz, v teman obroč,
in mislim nate, moja dobra mati!

Samo za en, en sam večer
bi rad glavó na prsi ti položil.
Spet kakor včasih bi ti rad potožil,
razkril ti žalost vso in svoj nemir!

O, mama, če bi davi tu bilá —
ne veš, kaj vse so delali z menoj,
iz ust mi kri je bruhala na tla . . .

O, mama, če bi davi tu bila,
bi moj krvavi obraz v dlani zajela
in tiho, tiho pesem mi zapela.

Kje si, mati

Veš, mama, rad bi ti napisal pismo,
poslal bi rad vsaj kak pozdrav.
Že dolgo je, odkar več skupaj nismo,
da bi le to lahko ti rekel, da sem zdrav.

A kam naj pišem? Ste doma ostali?
Jaz sem še srečen, ker sem jim ušel;
le kaj s teboj je, so te kam pregnali,
te v Šleziji mordá je glad izžel?

Kjer koli si, povsod sem jaz s teboj,
povsod je s tabo moj pozdrav,
in kjer sem jaz, si tudi ti z menoj,
zato ne misli, da sem sam ostal.

Morda nikoli več ne bova zrla si v obraz,
vendar nikdar ne bom pozabil nate.
A želel bi, da ne utihne prej mi glas,
dokler ti ne porečem: Glej, ta svet je tudi zate!

Materi padlega partizana

Takrat, ko je prvič ročice razprl,
takrat si v radosti plašno vztrepetala:
Samo da mi ne bi, da ne bi umrl!

Takrat, ko na prsih je tvojih še spal,
takrat si mu nežno v solzah šepetala:
Glej, kmalu iz tebe cel fant bo postal.

Postal je tak fant, da bi gôre premikal,
nikdar se ni klicu svobode izmikal.
Tako si mu segla poslednjič v roko,
in v tebi je tlelo: Da! Vrnil se bo!

Zdaj veter raznaša besede njegove,
prisluhni natanko, da čuješ glasove:
Lepo je, veš, mama, lepo je živeti,
toda, za kar sem umrl, bi hotel še enkrat umreti!

www.omnibus.se/beseda

ISBN 91-7301-284-X